

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Institvtionvm// Ad Vniversvm// Ivs Pontificivm, Sive//
Canonicvm, Libri Qvatvor**

Lancellotti, Giovanni Paolo

Basileae, 1566

xiiij. De Probationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61756](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61756)

VT LITE PENDENTE nihil innouetur,

TITVLVS XIII.

Lite pendente nihil innouandū, & lis tunc pendere dicitur, cum citatio legitima peruenit ad partem citatam, aut per eam factū est, quo minus perueniret. h. d.

Instituta ergo lite, & solennibus præstitis satisfadationibus & calumniæ iuramento exhibitio, ad probationes, & merita causæ descendendum erit: & interim pendente lite nihil innouari poterit. Lis^a autem pendere hoc respectu tunc dicitur, non modò cum lis contestata fuerit, verum etiam postquam à iudice competenti citatio emanarit, & ad partem citatam peruenierit, vel per eam factum est, quo minus ad eius notitiam perueniret, dum tamen in citatione ea sint expressa, per quæ possit quis instrui, super quibus in iudicio conuenitur.

Ob dilapidationem etiam lite pendente fit sequestratio.

b cap. si. ext. de sequestr. possess. Planè^b ab eo, qui postquam à sententia prouocauit, possessionis fructus dissipat, etiam lite pendente sequestrari poterunt.

Litis pendenti non inualidat matrimonium contractum. h. d.

c cap. cum in apostolica. ext. de spon. sali. Sic etiam^c si dum super matrimonio lis pender, secundum quis matrimonium ritè contraxerit, si primum nò tenuisse de-

claratum fuerit, pendenti litis obtentu secundum irritari non poterit. Ei tamen qui in contemptum contraxerit, cōpetens pœnitentia imponenda erit.

DE PROBATIONIBUS,

TITVLVS XIII.

Quid sit probatio, & quibus modis fiat. hoc dicit.

Probatio igitur est, idoneis Pargumentis & legitimis medijs facta demōstratio. Conringit autē quid probari varijs modis: vtputà, confessioe partium, depositione testium, instrumentorum exhibitione, iurifurandi religione, inspectione iudicis, notorietate rei, suspicione vehementi, fama, atq; alijs adminiculis.

Quomodo nascatur probatio ex confessione, & quæ sint positiones. h. d.

Partium cōfessione tunc cōstat probatio, cum reus positionibus respōdendo, vel aliàs in iudicio de intentione confiteatur actoris. Sunt autem positiones, breues quædam narrationes facti seriem continentes, ad eliciendam veritatē conceptæ, super quibus quis petit ab aduersario responderi, quas ad faciliorem^d expeditionem litium propter partium confessiones, & probationum defectum vsus longæuus in causis

d clem. fin. de verb. signi.

admitit, & iuris probavit auctoritas.

Recusans respondere positionibus, habetur pro confesso. h. d.

a cap. 1. de cōfess. in 6.

Si^a quis igitur positionibus sibi factis respondere requisitus recusauerit, vel, ne responderet, se per contumaciam subtraxerit, pro confesso habendus erit. Hoc tamē ita demum obtinet, si à iudice respondere iussus, illum absentem fieri contigerit: sed si ante quā iuberetur, contumaciter abscesserit, tunc pro confesso minimè reputabitur, sed contra eundem, tanquā contumacem, procedendum erit, prout iuris ratio dictauerit.

Confessus, & probationibus conuictus, & quā paratur: & confessio erronea, si statim reuocatur, non affert præiudicium. h. d.

Redditis igitur circa exhibitas positiones responsionibus, diligenter ab actore dispiciendum erit, an à reo super controversia legitimam confessionem extorserit: quo quidem casu & ipse probationū oneribus releuabitur, & iudicis in cognoscendo partibus cessantibus statim super tali confessione pronuncian-
b capit. fin. in glos. ext. de confess.
 dum erit. Planè^b si per errorem facti huiusmodi confessionem emanasse doceatur, confitenti, sed tamen confessionem suam statim reuocanti nullum præiudicium generabitur: alioqui, quod sua quisque voce dilucidè testatus est, proprio non

valebit amplius testimonio infirmare.

Reus non tenetur credere actori, nisi instrumenta communia. h. d.

Non tamen^c, quia positionibus reus respondere compellitur, documēta quoque, quæ ad causam pertinentia penes se detinet, nisi sibi cum actore sint communia^d, exhibere compellendus erit: nam graue nimis esset, illum ad eorum exhibitionem vrgeri, per quæ sibi postea præiudicium fieret. Sed actor ipse, inficiente reo, sumptis cōgruis dilationum temporibus, intentionis suæ proprias probationes afferet, vel testes inducēdo, vel instrumenta, & alias scripturas producendo.

c cap. 1. ubi tot. ext. co.

d cap. si perpetuus. contra. de sit instrumenta.

Reus citandus est ad uidentium iurare, & deponere testes, & testi iurato nō creditur, nisi fuerit remissum iuramentum à parte. h. d.

Debet autem in primis, si ex dictis testium rei sit eruenda veritas, admoneri aduersarius, quod auditurus iuramentum veniat^e, ne, si prætermis-
e cap. 2. de testib.
 sum id fuerit, quod contra leges actum deprehenditur, nullam habeat firmitatem. Sed & testium depositiones nō aliter recipiet iudex, quā prius iurifurandi religione firmauerint^f, quod tantum, quæ vera noverint, professione suæ testificationis aperient: nullius enim testimonio, quantum-
f can. pen. 3. q. 9.
 cunq; religiosus existat, nisi iuratus deposuerit, in præiudiciū
g cap. nuper nobis extra. de testib.
 credi

credi debet alterius, nisi forte iuramentum ab aduersa parte remittatur.

capit. tuus
questionib.
ext. de testi-
bus.

Testes recusantes iurare, sunt sub pœna ex communicationis cogendi, & iuramentum de non deponendo non tenet. h. d.

cap. 1. &
seq. extr. de
testi. cogen-
dis.

Quod si testes à iudice moniti sese, vel odio, vel gratia, vel timore à ferendo testimonio subtraxerint, per censuras Ecclesiasticas testificari compelliendi erunt, nec audientur, quod sese, quo minus deponant, proprii iuramenti vinculo innodatos asserant.

cap. intima
uit. extr. de
testib.

Diligens debet esse iudex in examinando super omnibus qualitatibus totius causæ. h. d.

cap. licet
nuersis. ex.
de testi.

Interrogabit ergo iudex testes in qualibet causa ad minus duos (nulla enim causa est regulariter, quæ vnus testimonio quantumvis legitimo terminetur) eosque diligenter examinabit de singulis circumstantiis diligenter inquirens, de causis videlicet, de personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine, certisque, quæ ad rem facere, & negotio convenire existimabit. Illud quoque subtiliter animaduertere non omittet, quo vultu, qua constantia, quæve animi trepidatione testes deponant, cum interdum ex his, vel ipsis inuitis testibus, magis quam ex verborum serie rerum veritas elucescat.

Ex causa delegabit iudex examinare testium. h. d.

Si qui tamē eorum, qui interrogandi sunt, valetudinarij, vel senes, vel debilitate confecti habeantur, vel etiam ita paupertate depressi, ut ad præsentiam iudicis venire non possint, idoneum deligeret iudex, quem ad suscipiendas illorum attestationes dirigat.

capit. si que
testium exite
de testi.

Testes considerantur conditione, natura, & vita. h. d.

Testes verò non omnes recipiendi sunt, sed fideles duntaxat, & idonei. Censentur autem testes conditione, natura, & vita. Conditione, si liber testis sit, non seruus: seruus enim sæpè metu dominantis veritatis testimonium suppressit. Natura, si vir sit, non fœmina: nam varium, & mutabile semper fœmina.

Mulieres non sunt in forum trahendæ gratia testimonij ferendi, sed ad eas est mittendus tabellio. h. d.

Cuius tamen testimonium, si quando necessariū fuerit, & cum mulieres honestas ipsa, ac naturalis pudor virorum cœtibus immisceri prohibeat, quacunque authoritate testimonij ferendi causa, vel alia, quæ iure non exprimat, in iudicium personaliter euocari, vel trahi non poterit, sed ad eam mittendus tabellio, & iuxta Bonifacianæ constitutionis tenorem procedendum erit.

capit. 2. de
iudi. in 6.

Testis male vitæ caret fide. h. d.

Vita censetur testis, si innocens sit, & integer: nam si vita bona defuerit, fide carebit.

Clerici possunt testificari pro Ecclesia, & singulares personæ pro uniuersitate sua, nisi tamen aliqua causa probabilis impediatur. h. d.

In summa, quicumque iure minime prohibentur, ad testimonium perhibendum sunt admittendi. Clerici ergo à ferendo testimonio super negotio propriæ Ecclesiæ, vel aliæ singulares personæ, in causa suæ uniuersitatis arcendi non erunt, nisi ad agendum, respondendumve fuerint instituti, vel ipsos alia causa probabilis impediatur.

a cap. cū nūm
aus. ext. de
testi.

Monachi de consensu Abbatis, possunt testimonium dicere. h. d.

Monachi quoque, & quicumque sub alterius obedientia constituti sunt, de sui præsulis licentia rectè testimonium dicent.

Christianorum testimonia aduersus infideles admittuntur, sed non contra. h. d.

Christianorum quoque testimonia aduersus Iudæos in omnibus causis recipienda erunt, nullis sibi contra hoc principium priuilegijs suffragantibus. Sed contra Christianum, nec Iudæus, nec Paganus, nec Hæreticus, aut aliter infidelis, neque excommunicatus, aut aliter criminofus rectè testimonium dicent.

b cap. Iudæi.
ext. de testi.
& dem. i.
eod. tit.

Criminosus persecrans ipse crimine non potest testificari, emendatus uero in causa ciuili potest, nisi fuerit reus periurij, uel nisi sit affectus infamia: in causa uero criminali, licet emendatus, difficilius admittitur. h. d.

Planè quod de criminoso diximus, distinctione recipit: nam si is, cui ab aduersa parte opponitur, adhuc in ipso crimine perseuerat, tam in ciuili, quam in criminali causa ab omni prorsus testificandi officio excludendus erit: si uero sit de crimine emendatus, nec eum comitetur infamia, non est in causa ciuili, vel etiam cum de crimine ciuilitè agitur, præterquam pro reatu periurij, repellendus. In criminali autem quæstione, si in alio iudicio contra ipsum accusatio de crimine instituta confusus, vel convictus fuit, vel si tunc per exceptionem conuincatur, aut eius grauata sit opinio, ex eo quòd quandoque fuit tali modo repulsus, quamuis hoc casu non excluderetur in causa ciuili, potest à testimonio, licet egerit pœnitentiam, remoueri.

c cap. testium.
ext.
de testi.

Validum ab initio tractu temporis non infirmatur, etiam noua superueniente causa. h. d.

Illud in dubiū non uenit, eius testimonium, qui integer depositus fuit, infringi, debilitari uel minime posse, quanquā illud post depositionem factum esse contigerit criminosum. Nec enim quòd rectè semel factum est, ex huiusmodi euentu postea debet infir-

infirmari, cum culpandus non sit, qui idoneum nunc in testem producit, si aliquando eundem futurum malum non diuinaverit.

Domestici & similem habentes causam, non possunt esse testes. h. d.

a cap. in literis extra. de testi.

b cap. personas extra. de testi.

Domestici quoque, & qui similem habentes causam confimili quoque morbo ^b verisimiliter laborare existimandi sunt, si certum id sit, aut super eo legitime convinci possint, si ab alterutra partium testes adducti fuerint, ad testimonium admitrendi non erunt.

Non potest quis esse testis in causa, in qua fuit aduocatus, uel procurator h. d.

c can. 2. §. testes. uers. patroni. 4. 7. 30.

Is quoque, qui in prima instantia alicuius causae aduocationem & patrocinium susceperit, licet aduocatus & procurator esse desierit, quia tamen adhuc affectus causae praesumitur, in iudicio appellationis in testem recipiendus non erit.

Ad testes examinandos etiam tres dilationes dari possunt, & ex causa etiam quarta, sub certo tamen iurecurando h. d.

Dabunt autem iudices tam in Ecclesiasticis, quam in civilibus causis ad exhibendos testes, non solum unam, sed ex causa secundam etiam & tertiam dilationem: quartam ^d uero disceptantibus non largientur, nisi praestito ab eo, qui postulat, iuramento, quod non per calliditatem aliquam quartam produ-

d cap. pen. extra. de testi.

ctionem postulet, sed quia illorum, quos instat nunc de nouo producere, prius notitiam habere nequiverit, quodque neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel didicerit: quocalu quartam quoque dilationem accommodabit iudex, maxime si productioni testium non fuerit a partibus renunciatum.

Multa conceduntur, ne probationes intereant, quae alias non concederentur, quod probatur hic tribus exemplis h. d.

Siquidem ne probationes depereant, multa permittuntur, quae alioqui non concederentur, ut ecce ^e, si is in causa iudex datus fuerit, quem in testem produci sit necessarium, remouendus, & alius in eius locum substituendus erit. Sic & alias citato aduersario ^f recipiuntur, & publicantur testes, quos reus inducendos duxerit. Sic & Ecclesia necessariae probationis omissione laesa, etiam aduersus Ecclesiam restituenda erit.

Publicato processu non possunt testes examinari super eisdem, nec in prima, nec in secunda instantia, secus super emergentibus de nouo. hoc dicit.

Elapsis igitur tribus dilationibus, postquam renunciatum est probationibus, & publicata dicta testium, regulariter producendi testes rursus non erit danda copia. Et sicut ^h non licet super eisdem, vel directò con-

e cap. constitutis. in fin. extra. de de testib.

f cap. dilecto filio. extra. de testib.

g cap. significavit. extra. de testib.

h clem. 2. de testib.

trarijs articulis, alios, vel eofdem testes in principali causa producere: sic non debet in causa appellationis licere, cum non minus in ea, quam in principali testium sit timenda subornatio. Quod si^a noua contingat emergere capitula, super quibus partes testes novos velint inducere, recepto solenni iuramento testium, non obstante publicatione super veteribus facta, nec in primo, nec in secundo iudicio reijciendi erunt.

Qualiter, & quando possit in testes obijci, hoc dicit.

Sed interdum accidit, ut eos, qui iure in testes recipi non debuerant, admissos tamen esse ab aliqua partium prætendatur: in qua specie statutum est^b, ut si quid in eos habet, ante publicationem debeant obijcere, postea verò tunc demum id licebit, cum iuramento partes firmauerint, quod non dolo velint ad opponendum descendere. Sed & si ostendere quis paratus fuerit post publicationem didicisse se, quod in personas vult obijcere, tunc quoque opponendi parere debet aditus. Idem iuris est, si forte quis ante publicationem id fuerit protestatus. Ceterum cum quis protestatus fuerit, velle se post publicationem depositionum personas testium repellere, si quid in fau-

orem protestantis dixerit, non de facili fides adhibebitur.

Testes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatorios reprobatoriorum non licet. h. d.

Illud^c etiam admonendi sumus, quod non solum testes super principali negotio deponentes alijs testibus licebit repellere, sed etiam contra secundos primorum reprobatorios probationes proferre licebit. Et non admittente iudice, appellationis remedium licitum erit interponere. Vtremque autem partibus ad reprobationem testium aspirare minimè licebit, ne si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps partibus licentia tribuatur, negotium contingat in infinitum protelari.

Qualiter iudex pensare debet dicta testium, & quod potest illos repetere, & interrogare, usque ad sententiam. h. d.

Publicatis igitur attestacionibus, non solum^d ad multitudinem testium respicere iudicem oportet, sed etiam ad qualitatem illorum: item depositiones rimari, & diligenter inspicere debet, & ex his, quibus potius veritatis lucem assistere iudicabit, animi sui motum informabit, quod si circa alicuius testis dictum iudicis hæsiterit intellectus, eundem rursus ad examen reuocare poterit. Et generaliter iudex usque ad prolationem sententiæ interrogare sub facto poterit.

^a cap. edm. cau. sam. extr. de testib.

^b cap. presen. tum. ext. de testib.

^c cap. licet. d. 3. extr. de testib.

^d cap. in no. stra. et cap. cum causam. ext. de testib.

terit, vbicunq; aliquid dubitationis ^a inciderit.

cap. cum cla mor. extra. de testib.

Testi statim seipsum corrigenti, non adimitur ob id fides, & potest iudex testem repetere super omib; h. d.

Eum quoque, qui nō studiose, sed lingue lubrico errauerit, & sese confestim correxerit, reprobare iudex non debet: secus autem, si correctioni suæ tēpus interposuerit. Repetere autem non solum obscure^b deponentem poterit, sed etiam ^c si à principio super certis capitalis eundem interrogare postulante aduersario, vel negligentia, vel calliditate prætermiserit.

suprà §. præcedere. in fin.

cap. per tuas. extra. de testib.

Probationes sunt non solum testibus, sed & instrumentis. & instrumentorum appellatione non largè sumpta continentur solum scripturæ, quæ in iudicio exhibentur. h. d.

At si partes viuæ vocis adminiculo in probando destitutæ fuerint, ad instrumentorum productiones decurrere eas oportebit: & licet instrumentorum adeò late pateat appellatio, vt hoc nomine etiam testes contineantur, quippe & ipsi causam instruunt, nos tamen in præsenri pro scripturis in iudicio exhibendis magis vtimur, quæ quidem in litibus exercendis eandem cum depositione testium vim obtinent.

cap. cum dilectus. extra. de fide instr.

Instrumenta possunt exhiberi usque ad conclusionem in causa h. d.

Exhiberi autem ^d in iure poterunt instrumenta, non solum

ante attestatiōnū publicationē, sed & postea vsq; ad diffinitiuū sententię calculū: antea tamen, quàm in causa conclusum fuerit. In causa ^e autem cōclusum esse tunc dicimus, cū à partibus omnibus probationibus renunciatum fuerit.

gloss. in d. cap. cum dilectus.

Scriptura solum publica in iudicio fidem facit, & quæ sit scriptura publica. h. d.

Non tamen omnis scriptura in iudicio producta fidem faciet, sed ita demum ^f, si per manum publicam scripta fuerit, ita vt appareat publica, aut authentico sigillo muniatur: alioqui nullius roboris firmitatem obtinebit.

cap. 2. extra. de fide instrum.

Exempla solenniter sumpta, fidem faciunt. hoc dicit.

Idem ^g & de exemplis dicendum erit, quæ tamen, si solenniter sumpta fuerint, eandem cū originalibus habitura sunt auctoritatem. Solenniter autem tunc dicentur sumpta ^h, cū coram Ordinario iudice, vel ad hoc ab ipso specialiter delegato præsentata fuerint, atque is diligenter inspecta, dum nulla parte sui vitiata comperit, per publicam personam exempla sumi præcipit.

gloss. 2. cap. 1. extra. de fide instrum.

h cap. fin. extra. de fide instrum.

Redacta in publicam formam post mortem tabellionis, faciunt fidem. h. d.

Eandem etiam auctoritatē & ea obtinebunt, quæ ad petitionem eorum ⁱ, ad quos pertinet, pmissu iudicis ordinarij in pu-

i cap. p. extra. de fide instrum.

et. d. in. de.

no. cap. fin. extra. de fide instrum.

blicā formam redacta fuerint, si tabellio morte præventus ea non perfecerit, sed in notas tantum redacta moriens reliquerit.

Instrumentis non vitiat, & de vitio non suspectis creditur, & error unius literæ, & rasis in loco non suspecto, non vitiat instrumentum. h. d.

a cap. inter dilectos. extr. de fide instrumentum.

b cap. ex parte. ext. d. tit.

c cap. ex literis. d. tit. extra.

Exhibebuntur ergo instrumenta publica non cancellata, neque abolita, nec vlla parte sui vitata, aut aliquo pacto de falsitate suspecta, quāquam si exceptor literā^b imprudens omiserit, aut documentum in loco non suspecto^c interleuerit, non propterea veri fides, & instrumenti auctoritas vacillabit.

Ad supplendum probationem potest iusiurandum deferri. h. d.

d cap. fin. de iuriurando.

Quod^d si nec testibus, nec instrumentis intentionem suam actor legitime deduxerit, permittente iudice non plenè probationes iurisiurandi religione suppleri, & causa terminari poterit. Nec enim aliud est iuramentum, quàm veritatis confirmatio, cum aliquid Deo teste asseritur.

Iuramentum aliud voluntarium, aliud necessarium, & necessarium, nisi ex causa, recusari non potest. h. d.

e gloss. i. cap. fin. extr. de iuriurando.

Sed cum sit iuramentum multiplex, duplex tantum in proposito considerari poterit^e: aut enim est necessarium, aut volun-

tarium. Necessarium est, quod ad supplendas probationes à iudice parti deferatur: quod propterea necessarium nuncupatur, & quod à iudice illud omnino deferri partibus oportet, & quod ritè delatum ab eisde, nisi ex iustis causis recusari non poterit.

Quæ sunt iustæ causæ recusandi iuramentum. h. d.

Sunt autem iustæ recusandi causæ, utputa si actor plenè probauerit, aut si sibi non plenè cognitam rem ipsam asserat: & si quæ sunt huiusmodi.

Si pro reo sunt præsumptiones, sibi deferendum est iuramentum, nisi aliter iudex arbitretur. h. d.

Sed etsi^f pro reo præsumptiones fuerint, eidem hoc sacramentum iudex deferret ad suam tuendam innocentiam, nisi inspectis personarum & causæ qualitatibus, illud actori deferendum censeat.

Voluntarium iuramentum est, quod deferatur à parte parti, quod deferenti potest referri, nisi sumus in famosis actionibus. h. d.

Voluntarium^g est, quod à parte parti in iudicio deferatur: quod quia litem terminat, decisoriū quoque nuncupari poterit. Et appellatur voluntarium, quia pars, non nisi volens deferet, & ab eo, cui deferatur, licitè recusari ac referri poterit. Planè^h si reus famosis actionibus con-

uentus

f cap. fin. de iuriurando.

g d. cap. fin. in gloss. i. de iuriurando.

h capit. fin. in prin. extr. de iuriurando.

uētus fuerit, huiusmodi iusiurā
dū agenti referri minimè pmit-
terur, cum non actor, sed ipse,
qui conuenitur, facti proprij cō-
scius esse debeat.

*Ponit exempla plura, in quibus probatio-
nes respiciunt personam iudicis. h. d.*

Iudicis inspectione consistūt
probationes: utputā, cum pro-
terminandis finalibus quęstio-
nibus proprijs oculis loca iu-
dex subijcit, aut ex aspectu cor-
poris ætatem colligit, aut cum
ex literis Ordinarij, vel Aposto-
licis excommunicatus, aut di-
gnitatibus honestatus quis de-
prehēditur, vel cum ad probā-
dam virginitatem ab honestis,
& prudentibus matronis, vice
sua iudex inspici mulierem iu-
bet.

Notorum probatione non indiget. h. d.

*can. de mani-
festa. 2. q. 1.
capit. tua
nos. extr. de
notabit. ele.
& muli.*

Sed & si quid notorium fue-
rit^a, testium depositionibus, vel
instrumentorum exhibitione
amplius declarari non debet,
cum talia probationem, vel or-
dinem iudicarium non requi-
rant.

*Iudex debet aduertere, ne dubium recipiat
pro notorio. h. d.*

*b cap. consu-
luit nos. e-
xtra. de ap-
pellat.*

Sed cum multa dicantur no-
toria^b, quæ non sunt, prospice-
re debet iudex, ne quod dubiū
est, pro notorio recipiat.

*Vehemens suspicio interdum habet uim no-
torij. h. d.*

Ad notorium propè accedit

vehemens suspiciō: nam si (exē-
pli gratia) de carnali copula
queratur, & sint, qui solum cum
sola, nudum cum nuda, in eodē
lecto iacentem, locis secretis,
& ad hoc cōmodis, & horis ele-
ctis se uidisse deponant, procul
dubio ex suspicionibus tā vehe-
mentibus sequutam copulam
pronuntiari poterit. Planè si
de graui crimine actum fuerit,
propter solam suspicionem^d,
quamquam vehemētem, nemo
condemnatur.

*Fama præstat admniculum cæteris proba-
tionibus. Et iudex ex uarijs debet animum suū
instruere. h. d.*

Fama quoque si de aliquo fa-
cto inuulgata fuerit, ceteris præ-
sumptionibus non leue, præfer-
tim in quibusdam, præstabit ad-
miniculum. Demum circum-
spectus iudex motum animi sui
non ex vna tantum re, sed ex va-
rijs argumentis, & testimonijs,
quæ rei aptiora esse compere-
rit, confirmabit. Iudicaturum
enim oportet cuncta rimari, &
ordinem rerum plena inquisi-
tione discutere, nec senten-
tiam prius ferre, quam peractis
omnibus nihil habeat in quæ-
stione, quod proponat.

DE SENTENTIIS,
& re iudicata,
TITVLVS XV.

*Duæ sunt species sententiarum, interlocuto-
ria, & diffinitiuæ. Interlocutoria potest re-
uocari ante diffinitiuam. h. d.*

Y

*capit. literis
fraternita-
tis. ext. de
presumpti.*

*d cap. literas
uestras. ext.
de presump-
tion.*